Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. 30 Cdo 113/2014, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.113.2014.1

Číslo: 74/2015

Právní věta:

Dřívější zastupování účastníka řízení třetí osobou ve správním řízení, jehož průběh je v občanském soudním řízení posuzován, ani závazek této osoby nést náklady řízení žalobce v závislosti na výsledku soudního řízení, nezakládají ve smyslu § 93 odst. 1 o. s. ř. právní zájem dané osoby na výsledku řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.02.2015

Spisová značka: 30 Cdo 113/2014

Číslo rozhodnutí: 74

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Vedlejší účastník

Předpisy: § 90 odst. 1 předpisu č. 99/1963Sb.
§ 93 odst. 1 o. s. ř. ve znění do 31.12.2013

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 5 dne 11. 9. 2009 domáhá vůči žalovaným (1/ České republice – Ministerstvu vnitra a 2/ České republice – Ministerstvu spravedlnosti) zaplacení částky 200 000 Kč s příslušenstvím jako přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou mu nepřiměřenou délkou správního řízení vedeného Úřadem městské části Praha 16 o žádosti žalobce ze dne 10. 4. 2007 o vydání nového cestovního pasu a nesprávným úředním postupem soudního exekutora JUDr. V. P., k jehož nedůvodné a neodůvodněné žádosti bylo s žalobcem vedeno správní řízení o odnětí jeho cestovních pasů, které bylo předurčující pro výsledek řízení o žádosti o vydání nového cestovní pasu ze dne 10. 4. 2007.

Usnesením ze dne 16. 10. 2013 M ě s t s k ý s o u d v Praze jako soud odvolací k odvolání žalobce a Mgr. M. Š. potvrdil usnesení O b v o d n í h o s o u d u pro Prahu 5 ze dne 23. 7. 2013, kterým soud nepřipustil vedlejší účastenství Mgr. M. Š.

Mgr. M. Š. oznámil dne 26. 3. 2012 vstup do řízení na straně žalobce s tím, že má zájem na výsledku sporu, neboť se žalobci zavázal uhradit náklady vzniklé s tímto sporem, pokud tento nebude s

nárokem ani zčásti úspěšný, a nebude po něm požadovat ani náhradu hotových výdajů, které ze svého vynaložil v době, kdy ho zastupoval jako obecný zmocněnec. K nesouhlasu žalované 2) namítl, že má hmotněprávní závazek vůči žalobci a tento se odvíjí od výsledku sporu. Jeho zájem je i morální, neboť ve správních řízeních žalobce zastupoval a musel čelit aroganci a hlouposti úředníků.

Žalovaná 2) vznesla námitky proti vstupu Mgr. M. Š. do řízení jako vedlejšího účastníka, neboť Mgr. M. Š. nemá právní zájem na výsledku sporu. Tento je podle žalované 2) dán zpravidla tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci bude dotčeno právní postavení vedlejšího účastníka vyplývající z hmotného práva, avšak náhrada nákladů řízení je typickým nárokem plynoucím z procesních předpisů.

Soud prvního stupně s odkazem na ustanovení § 93 odst. 1 o. s. ř. neshledal právní zájem interventa na výsledku řízení, neboť rozhodnutí ve věci samé nemůže mít negativní dopad do jeho právní sféry v tom smyslu, zda by se případná ztráta žalobce v dané při projevila v právní, resp. majetkové sféře interventa. Hledisko morální se pak soudu jevilo jakožto zřetelně nepřípadné za situace, kdy Mgr. M. Š. činí veškeré procesní i hmotněprávní úkony, podle názoru soudu účelové, směřující k osobní účasti v daném sporu.

Odvolací soud uvedl, že vlastní dohoda mezi žalobcem a Mgr. M. Š. je bez jakéhokoliv vztahu k probíhajícímu řízení a jako taková nepředstavuje právní zájem Mgr. M. Š. na výsledku sporu pro odůvodnění jeho vstupu do řízení jako vedlejšího účastníka. Podle odvolacího soudu smyslem vedlejšího účastenství podle § 93 odst. 1 o. s. ř. je pomoci zvítězit ve sporu některému z účastníků, neboť na jeho úspěchu má vedlejší účastník právní zájem. O právní zájem jde zpravidla tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci bude dotčeno právní postavení vedlejšího účastníka, tj. práva a povinnosti vyplývající z hmotného práva. Pouhý „morální" nebo jiný „neprávní zájem" na výsledku řízení nepostačuje. I při znalosti nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 553/03 odvolací soud souhlasil se soudem prvního stupně, že nejsou splněny zákonné podmínky ustanovení § 93 odst. 1 o. s. ř. Tvrzený morální zájem na výsledku sporu, který má spočívat v tom, že se setkával v dřívějším správním řízení s arogancí a hloupostí úředníků, se nijak osobně nedotýká samotného žalobce, který uplatňuje svůj nárok na odškodnění nemajetkové újmy.

Usnesení odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, kterým navrhl, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu a soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Podle dovolatele rozhodnutí odvolacího soudu záviselo na vyřešení otázky procesního práva, tj. výkladu pojmu „právní zájem na výsledku řízení" podle § 93 odst. 1 o. s. ř., která ve vztahu k důvodům uplatněným Mgr. M. Š. v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Hmotné důvody, ve kterých Mgr. M. Š. spatřuje svůj právní zájem na výsledku řízení, spočívají v jeho závazku vůči žalobci, že mu uhradí náklady řízení vzniklé v souvislosti s tímto řízením, pakliže nebude se svým nárokem ani zčásti úspěšný, a v jeho rozhodnutí nepožadovat žádnou náhradu hotových výdajů (poštovné, jízdné), které vynaložil na toto řízení ze svého v době, kdy žalobce bezúplatně jako zmocněnec zastupoval. K tomu dovolatel poukázal, že tuto nabídku Mgr. M. Š. přijal poté, co soud nepřipustil jeho zastupování Mgr. M. Š. a rozhodoval se o dalším trvání na podané žalobě, neboť si z důvodu svého pobytu ve V. B. musel obstarat právní zastoupení, s čímž mu vznikají nemalé náklady.

Právní zájem Mgr. M. Š. na výsledku řízení je podle dovolatele nejen hmotný, ale i morální, neboť jej v posuzovaném správním řízení zastupoval a musel vynakládat značné množství času a energie, aby mohl úspěšně čelit indolenci a aroganci úředníků. Bylo jeho osobním přičiněním, že žalobce dosáhl zrušení nezákonných rozhodnutí, kterými byl poškozen na základních právech.

Výklad ustanovení § 93 odst. 1 o. s. ř. považuje dovolatel za formalistický a nepřípustně restriktivní. Podle dovolatele má povinnost Mgr. M. Š. k úhradě nákladů řízení i vzdání se práva na úhradu nákladů, které sám platil za žalobce, hmotněprávní charakter a je závislá na výsledku řízení. Již tím

je dán jeho právní zájem na výsledku řízení, přičemž jde o hmotněprávní dopad do jeho postavení. Za použití citace soudních rozhodnutí (usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. 9. 1996, sp. zn. 28 Co 253/94, a nálezů Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 2036/08, a ze dne 8. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 553/03) dovolatel argumentoval, že o právní zájem jde zpravidla tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci samé bude dotčeno postavení vedlejšího účastníka, přičemž součástí právního zájmu vedlejšího účastníka, který je podnikatelským subjektem, je v podmínkách hospodářství volné soutěže i zájem podnikatelský. Je na úvaze soudu v každém konkrétním případě, jak pojem „právní zájem na výsledku řízení" vyloží a aplikuje, když hlavním účelem vedlejšího účastenství je pomoc ve sporu jednomu z účastníků řízení, a jeho smyslem je tedy posílit v konkrétním řízení postavení tohoto účastníka, samozřejmě za předpokladu, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu. Zkoumání právního zájmu na výsledku sporu má za účel vyloučit z vedlejšího účastenství subjekty, u kterých je neexistence právního zájmu na věci evidentní, a nezatěžovat tak zbytečně soudní řízení. Institut vedlejšího účastenství neslouží pouze k ochraně zájmů třetí osoby (vedlejšího účastníka), ale zároveň i k ochraně zájmů hlavního účastníka řízení, na jehož stranu vedlejší účastník řízení přistoupil. Při posuzování otázky právního zájmu nelze z hlediska ochrany základních práv a svobod akcentovat pouze úzké hledisko hmotněprávní. Právní zájem je nutno posuzovat rovněž z širšího hlediska přirozenoprávního, resp. hodnotového.

Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že řízení v projednávané věci bylo zahájeno v době před 1. 1. 2014 – posoudit (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.) podle zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř., ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013, se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Napadené rozhodnutí záviselo na posouzení otázky procesního práva, zda dřívější zastupování účastníka řízení třetí osobou ve správním řízení, jehož průběh je v řízení posuzován, či závazek třetí osoby nést náklady řízení žalobce v závislosti na výsledku soudního řízení, zakládají ve smyslu § 93 odst. 1 o. s. ř. právní zájem této osoby na výsledku řízení. Dovolání je v rozsahu této právní otázky podle § 237 o. s. ř. přípustné, neboť se jedná o otázku, která v rozhodování dovolacího soudu v uvedených souvislostech dosud nebyla vyřešena. Dovolání ovšem není důvodné.

Podle § 93 o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2013) se jako vedlejší účastník může vedle žalobce nebo žalovaného zúčastnit řízení ten, kdo má právní zájem na jeho výsledku, pokud nejde o řízení o rozvod, neplatnost manželství, nebo určení, zda tu manželství je či není (odst. 1). Do řízení vstoupí buď z vlastního podnětu, nebo na výzvu některého z účastníků učiněnou prostřednictvím soudu. O přípustnosti vedlejšího účastenství soud rozhodne jen na návrh (odst. 2).

Předpokladem přípustnosti vedlejšího účastenství v řízení je, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu, tj. právní zájem na určitém výsledku řízení, který se projeví vítězstvím ve sporu u účastníka, k němuž přistoupil. O právní zájem jde zpravidla tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci bude

(ve svých důsledcích) dotčeno právní postavení vedlejšího účastníka (jeho práva a povinnosti vyplývající z hmotného práva). Pouhý „morální“, „majetkový“ nebo jiný „neprávní“ zájem na výsledku řízení nepostačuje (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 605 – 609). Tyto závěry nebyly ani dovolatelem citovanou judikaturou Ústavního soudu zpochybněny. Nelze totiž přehlédnout, že nálezem Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 553/03 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na nalus.usoud.cz), byl posuzován právní zájem vysoké školy na výsledku sporu o ochranu osobnosti z hlediska jejího zájmu na permanentním hájení akademických práv a svobod a na ochraně politických práv studentů, kdy důvodem žaloby žalobce jako bývalého předsedy fakultní ZO KSČ byl projev žalovaných jako představitelů studentské obce v době listopadových událostí 1989. V tomto kontextu pak dospěl Ústavní soud k závěru, že právní zájem na výsledku řízení podle § 93 odst. 1 o. s. ř. je nutno posuzovat v tomto konkrétním případě rovněž z širšího hlediska přirozenoprávního, resp. hodnotového a ve všech souvislostech daného případu, a že restriktivní výklad zmíněného ustanovení není v této souzené věci namístě. Z hlediska hodnotového a ve všech souvislostech daného případu je jistě nutno posuzovat i nyní projednávanou věc, nelze však z citovaného nálezu Ústavního soudu bez dalšího dovodit závěr o přípustnosti vedlejšího účastenství Mgr. M. Š. Ostatně limity výkladu pojmu „právní zájem na výsledku řízení“ podle citovaného nálezu, a to dokonce v podmínkách téže právní věci, vyplývají z rovněž citovaného nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 2036/08, kde byla pro změnu řešena otázka přípustnosti vedlejšího účastenství syna žalobce odůvodňovaná jeho rodinněprávním vztahem k žalobci a důsledky soudního sporu pro jejich společné podnikání, a to záporně.

Dovolatelem uváděné okolnosti případu, že žalobce a Mgr. M. Š. jsou v přátelských vztazích, že Mgr. M. Š. v minulosti poskytl žalobci pomoc ve správním řízení a dříve jej zastupoval i v tomto řízení, mohou být nepochybně motivem, pro který Mgr. M. Š. projevuje zájem o výsledek nynějšího soudního řízení a má zájem, aby soud dal nejen žalobci, ale i jemu samotnému, svým konečným rozhodnutím za pravdu. Tento zájem je ovšem nutno považovat za čistě morální, přičemž ze zákona, na rozdíl od úzkého propojení vysoké školy a jejích studentů podle zákona o vysokých školách, nevyplývá povinnost Mgr. M. Š. hájit práva žalobce.

Současně se nenabízí jiný důvod, než právě uvedený morální zájem, pro který Mgr. M. Š. v průběhu řízení po dohodě s žalobcem dobrovolně přijal závazek nést na místo žalobce jeho případné náklady soudního řízení. V důsledku této dohody skutečně nelze vyloučit, že zamítnutí žaloby a s ním související rozhodnutí o náhradě nákladů řízení by mohlo mít pro Mgr. M. Š. nepříznivý ekonomický dopad.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2829/2008 (rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz), dospěl k závěru, že právní zájem vedlejšího účastníka na výsledku řízení, do něhož vstupuje, není dán ani jeho případným finančním (majetkovým) zájmem na výsledku řízení (srov. k tomu i shora citovaný právní názor komentářové literatury).

Byť konečné rozhodnutí může mít na Mgr. M. Š. v důsledku jím převzatého závazku finanční dopad, jedná se z jeho strany toliko o majetkový zájem na výsledku řízení. Mgr. M. Š. nemá na výsledku řízení zájem právní, neboť ani uvedený závazek nemění nic na tom, že rozhodnutí soudu ve věci přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu žalobce na právním postavení Mgr. M. Š. ničeho nezmění. Poukazuje-li dovolatel na to, že závazek Mgr. M. Š. vůči němu vyplývá z hmotného práva, pomíjí, že se jedná o dohodu pouze mezi nimi, bez jakéhokoliv hmotněprávního vztahu k projednávané věci (odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu). Nejedná se o případ, kdy by byl hmotněprávní vztah účastníka a vedlejšího účastníka ve vazbě na hmotněprávní vztah účastníků řízení, jako je tomu např. v případě řízení o náhradě škody a nároku na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti za škodu. Obdobný závazek jako Mgr. M. Š. vůči žalobci může po dohodě s účastníkem řízení přijmout jakákoliv třetí osoba ve vztahu k výsledku jakéhokoliv řízení. Zákon samozřejmě

nebrání tomu, aby třetí osoba poskytovala účastníkovi řízení morální, finanční, příp. i jinou podporu, právní zájem na výsledku řízení ve smyslu § 93 odst. 1 o. s. ř. jí to však nezakládá.

Na tomto základě dospěl dovolací soud k závěru, že ani dřívější zastupování účastníka řízení třetí osobou ve správním řízení, jehož průběh je v řízení posuzován, ani závazek třetí osoby nést náklady řízení žalobce v závislosti na výsledku soudního řízení nezakládají ve smyslu § 93 odst. 1 o. s. ř. právní zájem této osoby na výsledku řízení.

Ze shora uvedeného vyplývá, že vyřešení dovoláním vymezené otázky procesního práva odvolacím soudem bylo správné, a proto dovolací soud postupem podle § 243d písm. a) o. s. ř. dovolání zamítl.